

Landskap: Skåne
Härad: Ingelstad.
Socken: Borsby
Uppteckningsår: 1939.
Upptecknat av: Pastor Curt Wallin
Adress: Vallby, Hammurby.
Berättat av: änkan Kerstin Björklund
Född år 1873 i Borsby.

- Pgustingarna och vaktpojken. 1.
Lö-Sittan. 2.
Bäckahäken och Borsby-spelmannen. 3-4.
Röping. 5-6.
Lucharen. 7-8.
Spökesier vid pubenacka-pilen. 9-11.
De dödas julotta. 12-14.
Varret om lik. 15.
Den döde bindras att gå igen. 16.
Skrook beträffande en mät persons begravning. 17-18.
Betydelsen av att en grav grunkes. 19.
Hjortgrimen och dödligheten under året. 20-25.

Landskap: Upptecknat av:
Härad: Adress:
Socken: Berättat av:
Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1.

Pysstingarna och vaktpojken.

Den backe, som nu kallas himlatabacken, kallades i äldre tider för kockbintsbacken. I denna backe skulle enligt sägen pysstingar ha bott, och en vaktpojke, som vaktade där, skulle av dessa ha blivit erbjuden att få komma in i backen, därför att han lagat deras brödspade, som gått sönder. Han fick ett bröd men åt det inte. Han skall enligt sägen ha blivit vansinnig. Hans fader hette Knut Knutsson och dog på Borshyttas fattiggård den 16 november 1887, enligt anteckning av min fader, som var dödgravare över dödsfallen i Borshyttan under hans dödgravartid.

ACC. N:R. **6017**

Landskap: Upptecknat av:

* Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

"Lö-Kittan."

Ett område av Borby socken kallas "Snona"
(= Snovorna). Där var ett kärr, som hette Lökärr.
och där ansågs ett ont andeväsen bo. Den kal-
lades Lö-Kitta och förvillade vägarande.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2.

ACC. N:R.

6017

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Eurt Wallen

Härad:

Bäcksåter

Adress:

Socken:

Börby

Berättat av:

Karin Björklund

Uppteckningsår:

1939

Född år

1873 i

Börby

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3.

Bäcksåtern och Börby-mellemannen.

Min morfar var medlemman. Han var född 1826. När talade om att en gång hade han varit ensam och spelat på ett krigsspel i Ö. Hoby, som då hörde till Ingelstads härad. När han skulle fara hem på morgonen, bad han att få låna en häst, så att han kunde rida hem. Han bodde i Sandby by. Husbonden i gården sade, att han kunde gå ut i ången utanför gården och ta den bruna mårren och rida på den hem. Han gjorde så och gick ut på ången. En brun mårre kom emot honom, och han satte sig upp på

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. 6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4.

den och red. I förning till familjen därhem-
ma hade han fått ett stort fat risgröt och
en del kött och bröd. Allt gick väl, tills han
kom till en bäck i Sandby, där han skulle
rida över. Men hästen undast följde bäcken
och sprang och var livlig. Då sade han: "Herre
jesses, mär, han der inte gå upp!" Då slog
hästen honom av och försvann för hans
ögon. Och då förstod han, att han ridit på
bäckahästen. När hans hustru inte hörde av
honom, gick hon och sökte efter honom och fann
honom i bäcken totalt försvunnen, och han levde
inte länge därefter.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.

Röping.

Berättaren hade som barn följt en person och var på kvällen på hemväg. Då såg hon en lyktgubbe eller en Röping, som den kallas. Det var ett ljus, som var omkring 1 dm. högt. Överst var det rött samt var ljusare nedtill. Ljuset höll sig hela tiden nere vid hennes hjulkant. När hon kom vid Smedjehärrut, tog det som ett skutt över gården.

När hon talade om sitt äventyr för sin mor, sade denna: Du skulle hatt en gång i gott du i sagt: 'Där har du en gång, Röping, för att du lyfte mig hem.'"

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

*Sedan tillade mormodern: "Blev du inte
rädd, grötta?"*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7.

Snickaren.

Berättaren bodde i början på 1900-talet i St. Olofs socken vid möllan. Hon berättar därifrån:

Före kriget hörde vi i St. Olof - vi bodde då vid möllan - en hel mängd rakt söderut från möllan och västerut från kyrkan i solnedgången ett konstigt ljud i skogen. Jag kallade på Anders Jönsson, en gammal gubbe, som dog den 3. april 1925 som 85-årig. Han sade: Det är Snickaren. Vi på mästarkrig eller pest eller snar i sjukdom.

Det var ett mycket egendomligt ljud. Det

Skriv endast på denna sida!

ACC. N.R. 6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

8.

Det var ettuckande aha - aha, ungefär som
när en människa jämrar sig. Ivi långt ut-
dragna rop höides åt gången. Sedan var det
ungefär 5 minuters uppehåll, och så höides
ljudet igen.

Å jamen! Började inte snart kriget!

Inskaren troddes vara en fågel, som kom,
när olycka förutod.

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

9.

Spökesvies vid pulsenackapilen.

Ungefär mitt emot "långekärr" på vägen till Sullstorpsgårdarna stod i forna tider en ensam pit. Där hade legat en ~~ensam~~ gård, som hette "pulsenackagården". Pilen kallades "pulsenackapilen." Ägaren till gården hängde sig, och gården brann ned strax därefter. Den blev aldrig uppbyggd igen. Det rådes, att man sett det spöket där.

Det hände på vintern 1888, att jag varit i Salarp (i Vallby socken) hos Jöns Olsson i Sullstorp och hjälpt till vid frökning. Mötet var det, när jag ensam gick hem,

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

10.

så att jag knappast såg en meter framför mig.
När jag kom till pulkenackapilen och vred
ut på vägen, hörde jag huvudet i en halmbunta.
Det var en man, som bodde vid
Längehär, som hette Ola Skomagare. Man-
nen blev rädd och gick på knä och föll
ner om väghanten snud mot halmbunta.
Jag fortsatte gående min väg mot byn
men hörde någon, att mannen sagt, att
han råkat ut för spöke vid pulkenacka-
pilen. Jag har aldrig trott på spöken och
aldrig varit rädd. Hlokan var ungefär
tio på kvällen, när jag kom hem till
min farbror i byn, där jag tjänade och ta-

Skriv endast på denna sida

ACC. N:R. 6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

hade om mitt möte. Han var fader till
Jens Alströms hustru i Salarp.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

//

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12.

De dödas jultotta.

Berättarens morfar hade omtalat följande:

En kvinna från Borby (hon nämnde namnet på henne) skulle gå till jultotten på juldagsmorgonen. Någon klokka hade hon inte. Hon vaknade på natten vid 12-tiden och trodde, att det var tid att ge sig iväg. När hon kom till kyrkan, klackan var då mellan 12 och 1, såg hon det lyta genom fönstren, och hon gick in. Framför altaret stod en präst, och i bänkarna var fullt med folk. Hon kände igen många. Men det egenartliga var, att dessa bekanta redan

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13.

hade dött. Det var sådana, som hon känt, medan de levde. Alldeles i sin närhet såg hon sin gudmor, som nyss hade dött. Denna gick bort till henne och sade: "Hade du inte varit min gaddotter, så hade jag bitit näsan av dig. Men kasta genast vadmalsklockan ~~över~~ baklänges över huvudet och spring ut, om livet är dig kärt!"

Kvinnan, rysande av rädsla, ropade: "Herre Jesus, hadd ä dötta?" Då blev det mörkt i hela kyrkan, och hon fick en väldig knuff, så att hon kom ut genom kyrkodörren med väldig fart. Vadmalsklockan fick hon av sig och stängde den baklänges över huvudet,

Skriv endast på denna sida!

6017

ACC. N:R.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14.

såsom gudmodern sagt.

På morgonen, sedan det blivit ljus, gick hon tillbaka till kyrkan för att se efter sin vadmalsklocka. Till sin förvåning såg hon, att det låg en bit av klockan på varje grav på kyrkogården. Så vunderligen hade hon blivit om hon skannat.

Det var de döda, som mellan kl. 12 och 1 julnatten pirat sin julotta.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15.

Vaslet om lik.

Om folk går i flockar på hemväg från kyrkan, betyder det, att det snart blir lik från det håll, åt vilket skocken går. Berättarens mor hade ofta sagt detta.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. **6017**

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16.

Den döde hindras att gå igen.

För trodde man, att de döda kunde gå igen.
För att förekomma att en död skulle kunna
gå igen, band man samman stoftarna på
den döde med en stark tråd, när liket lades
i kistan, eller ofta lade man en påse med
sand vid fötterna. Det troddes, att den döde
skulle räta alla sandkornen först, innan
han eller hon kunde komma upp och gå
hem till den gård eller det hus, där den döde
i livstiden bott.

Skriv endast på denna sida!

6017

ACC. N.R.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17.

Skrock beträffande en snål persons begravning.

Om någon, som varit mycket snål och världslig, skulle begravas, och om han förvärvat sin rikedom genom att lura arbetare på deras lön och andra medmänniskor i handel och vandel, sade man, att den mannen inte kunde komma riktigt i graven, utan kistan blev hängande med ena ändan, hur stor graven än grävdes.

Det var ett par sådana rika gubbar, som begravdes på 1880-talet. Berättaren minns, hur hennes far, som då var dödgrävare i Borby, sade, att han nog inte fick dem

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R. 6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18.

rätt i graven. Det slog uträi in.

Om en sådan persons grav gjötk bort efter
begravningen, sade man, att den onde tagit
kroppen och förstat bort den i kistlocket, sedan
han i dödsögonblicket fört hämtat gjälen.

Detta var en allmän trosföreställning, och
gjötk en sådan grav, väckte det en pinsam
hänsla hos den dödes anhöriga.

ACC. N.R. 6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19.

Betydelsen av att en grav rymker.

Min mor, som arbetat på Bourlons kyrkogård från 1886 till 1926, sade och trodde fullt och fast på grund av noggrann iakttagelse, att om en grav rymker, betydde detta, att en nära anhörig till den döde kom att dö inom ett år efter det att graven rymkit. Rymker en manskas grav, skulle änkan dö inom ett år. Rymker den avlidna makans grav, skulle änkemannen dö inom ett år. Vore båda makarna döda och hustruens grav rymker, väntades inom kort ett av barnens dödsfall, även om det kommit till någon ålder. — (Betydelsen av att en mäns persons grav rymker, se sid. 17-18!).

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20.

Kyrkogrimen och dödligheten under året.

De gamle brukade säga, att den förtste, som dog och som det blev ringt för på det nya året, skulle hämta alla, som det året skulle dö. Denne blev det årets kyrkogrim.

Den, som fört dag i församlingen under det nya året, dens själ gick inte vid gälaringsringens dörr till den andra världen, och kroppen kom inte att vila i jorden. Utan den döde måste kula året hämtgoia som kyrkogrim. Han (eller hon) måste den tiden bo i kyrktornet, och när någon i församlingen lag för döden, måste han (eller

Skriv endast på denna sida!

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21.

hon) ge sig iväg till det ställe, där dödskampen pågick, och hämta den. Vid nyai avlöstes han (eller hon) av det nya ärets förste döde, som i sin tur blev det ärets kyrkogrim.

Kyrkogrimen hade en omyntlig gestalt. Endast söndagsbarn kunde se den. Den hade då gestalt av en mäktlig sheepnad med ett vitt lakan över sig.

Det var mycket betydelsefullt, vem som var kyrkogrim för året, om det var en man eller kvinna, ett barn eller en äldre. Berättarens föräldrar hade talat om att man för mycket noga hade märkt till detta. Dödligtiken under året broddes nämligen

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22.

bero på vem som blev kyrkogrim.

Var det en kvinna, som blev kyrkogrim,
kom dödligheten att bli större, än om det
var en man, som dog först och blev kyrko-
grim. Det rades sålunda, att ett fruntimmer
var alltid värt till att springa, och hon
drog fler med sig än en man.

Berättaren minns, hur hon hört sin mor
säga, när det var en gammal kvinna, som
det första gången på året ringdes jätteringning
för: "Nu ger det sig, hur kvick hon bli till
att springa."

En kvinna, som varit lat, ansågs va-
ra ganska ofarlig som kyrkogrim. När den

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23.

första jästaringningen för året gällde en sådan kvinna, som haft ord om sig att vara lat och senfärdig, sades det: "Hon springer inte fast så många."

Färdigast var det dock, när en sladderhäring blev kypkoggrin. Då sades det: "Den, som varit så kvick att springa med sladder, drar alltid flest med sig."

Men genom att nog lägga märke till vem som blev kypkoggrin, kunde man inte blott räkna ut om det skulle bli många eller få, som skulle dö under året, utan man kunde också uträna, vad dags maninrikor det var, som skulle dö.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

6017

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24.

Gällde det första dödsbudet en ogift gammal
gumma, troddes det, att hon skulle dra många
barn efter sig. Barnadödligheten under året
skulle alltså bli stor.

Men var det en gift gammal kvinna,
som dog först på året, hette det, att hon kom
att skilja många åt. Hon skulle alltså upp-
lösa många äktenskap genom andra kon-
traktens död.

Var det en gift gammal man, troddes
det, att han skulle dra många änkor efter
sig.

Om den förste, som dog, var en man, som
varit en stor kvinnoförsvare och haft särskilt

Skriv endast på denna sida!

6017

ACC. N:R.

Landskap: Upptecknat av:

Härad: Adress:

Socken: Berättat av:

Uppteckningsår: Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

25.

kvinnolycke, hette det, att han skulle ~~dra~~ häm-
ta många unga kvinnor.

När kyrkogrisen var ute för att hämta
bik, gick den alltid på vägens vänstra sida.
Därför hade berättarens mor varnat berättaren
och sagt: "Du skall aldrig gå på höger sida av
vägen, ty där möter du alltid någon, som
är ute efter bik."

Skriv endast på denna sida!